



**TURUN AMMATTIKORKEAKOULU
ÅBO YRKESHÖGSKOLA**

Opinnäytetyö

ARKI – mieluummin ei

Jari Aittokallio

Viestinnän koulutusohjelma

2009

Koulutusohjelma: Viestinnän koulutusohjelma	
Tekijä(t): Jari Aittokallio	
Työn nimi: ARKI – mieluummin ei	
Suuntautumisvaihtoehto: Valokuva	Ohjaaja(t): Taina Erävaara
Opinnäytetyön valmistumisajankohta: Toukokuu 2009	Sivumäärä: 16
<p>Opinnäytetyöni kirjallinen osio käsittelee leikin ja tutkimisen sekä näyttelemisen läheistä suhdetta. Tässä kirjallisessa osassa kerron ajatuksistani tausta-ajatuksistani taiteelliseen osaan sekä taiteellisen osan tekoprosessista.</p>	
Hakusanat: valokuva, leikki, leikkiminen, näytelmä	
Säilytyspaikka: Turun ammattikorkeakoulun kirjasto	

SISÄLLYS

1.	JOHDANTO	4
2.	IDEA	5
3.	LEIKKI	7
4.	ITSETARKOITUS	8
5.	NÄYTELMÄ	9
	5.1 Suihku	10
6.	TUTKIMUS	13
	6.1 Luomet	14

1. JOHDANTO

Opinnäytetyöni valokuvat käsittelevät leikkimistä, asioiden näkemistä ja kokemista erityisen merkityksellisinä tavallisessa arjessa. Sillä minulle arki merkitsee tylsyyttä. Sitä, ettei koetut ja tehdyt asiat tunnu vatsanpohjassa saakka ja huiman ihmeellisiltä. Käytän siis sanaa arki tästä eteenpäin synonyymina tylsyydelle. Arjen välttäminen on minulle tylsyyden välttämistä. Kyse on siis arjen välttämisestä, todellisuuden pakoilusta, eskapismista. Pakoa tylsyydestä keinolla millä hyvänsä.

Olen varmasti itse erinomainen esimerkki ihmisestä, joka ei koskaan halua kasvaa aikuiseksi ja yllättää itseänsä elämästä arkea. Kun tapaan samankaltaisen ihmisen, olen aina haltioissani. Haluaisin, että meitä olisi paljon paljon enemmän.

Kuvissani esiintyvät ihmiset ovat mielestäni juuri tällaisia aikuisia lapsia, jotka tietoisesti valitsevat mieluummin leikin ja leikin avulla tutkimisen kuin kasvavat oikeiksi aikuisiksi. En todellakaan tiedä, ovatko he sellaisia oikeasti, mutta kuvissani he saavat luvan olla sellaisia minulle. Suorastaan pakotan heidät olemaan sitä mitä haluan.



Keittiö 2009

2. IDEA

Olisi valehtelua väittää, että saadessani ideat kuviini, olisin tiennyt kovinkaan hyvin ja tarkasti, mitä ne minulle merkitsevät ja minkälaisia aiheita ne käsittelevät. Ja koska valehtelu on rumaa ja tuhmaa, eikä ollenkaan hyvää käytöstä, en myöskään niin tee.

Kuvat joita olen kuvannut lopputyöhöni ja jotka nyt ovat esillä tässä kirjassa, ovat ideoina syntyneet viimeisen kolmen vuoden aikana. Lukuisia muitakin kuvaideoita on tietysti syntynyt, mutta jollain tavalla juuri nämä esillä olevat kuvat ovat tuntuneet liittyvän samaan aiheeseen ja jatkavan samaa ketjua. Vaikka kuvaideat ovat olleet kuvina hyvinkin selvinä mielessäni, on niiden taustalla oleva teema ollut minulle pitkään täysi arvoitus. Ja sitä se on osaksi vieläkin. Ajatus siitä, etten täysin tiedä, mistä on kyse, tai etten pysty sanoin teemaa täysin kuvaamaan, on minulle itselleni todella kiehtova. Olen pystynyt luomaan jotain sellaista, jota en täysin ymmärrä, enkä totta puhuen edes halua ymmärtää. Silloin säilytän kuvissa jonkinlaisen salaperäisyyden ja outouden myös itselleni.

Olen itse mielessäni kutsunut aihetta viime vuodet outoudeksi. Pidän suunnattomasti oudoista tilanteista ja asioista. Niihin hankkiutuminen ja niiden mahdollistaminen on parasta seikkailua ikinä.

Tavoittelen siis kuvissani outouden tunnetta. Tunnetta, että asiat ovat nyt jotenkin erinomaisesti tavallisuudesta poikkeavalla tolalla. Ihmetystä siitä miten kummassa tähän tilanteeseen on jouduttu, mitä ihmettä tässä oikein tapahtuu ja mitä merkillistä tapahtuukaan tilanteen jälkeen. Haluan ajatella, että kuvieni ihmisille tapahtuu jotain vieläkin ihmeellisempää sen jälkeen, kun olen poistunut kamerani kanssa paikalta ja jättänyt heidät jatkamaan olemistaan.

Se, että kuvat käsittelevät ainakin minulle leikkimistä ja arjen pakoa, tuli selväksi loppuvuodesta 2008. Silloin olin jo kuvannut monia kuvia, joista osa ei päätynyt kirjaan saakka. Loputkin kuvat olivat jo suunnitteluvaiheessa.

Suunnitellessani kuvaa suihkussa pitsaa syövästä henkilöistä, alkoi tuntua siltä, että kyseessä on näytelmä jota ei näytellä oikeastaan kenellekään. Yleisönä ovat ainoastaan näyttelijät itse. Ja mikäs muukaan se sellainen näytelmä on kuin leikki. Leikki, jonka tarkoituksena on kokea uusia asioita ja tehdä elämästä mielekäästä ja ennen kaikkea kivaa.



Kieli 2008

”Ota vähän enemmän teetä”, sanoi höperö jänis Liisalle.

”Vähänkö enemmän”, sanoi Liisa loukkaantuneella äänellä.

”Kuinka voisit ottaa enemmän, eihän minulla ole ollut tippaakaan kupissani koko aikana.”

”Tarkoitat kai, ettet voi ottaa vähemmän”, sanoi hatuntekijä, ”on varsin helppoa ottaa enemmän kuin ei mitään.”

Lewis Carroll, Liisan seikkailut ihmemaassa – Hullu teeseura

”Ja siitä päivin”, jatkoi hatuntekijä surullisella äänellä, ”ei aika tahdo tehdä mitään mielikseni! Nyt on kello aina vaan viisi...”

Sukkela ajatus johtui Liisan mieleen. ”Senkö vuoksi teillä on näin monta paria teekuppeja pöydällä?” kysyi hän.

”Juuri sen vuoksi”, huoahti hatuntekijä, ”on aina teeaika eikä ole ketään joka pesisi kupit välillä.”

”Te muutatte siis aina paikkaa, arvaan”, sanoi Liisa

”Niin juuri”, vastasi hatuntekijä, ”kun olemme käyttäneet yhden kuppiparit, siirrymme seuraavaan paikkaan.”

”Mutta miten sitten käy, kun tulette takaisin siihen mistä aloititte?”, rohkeni Liisa kysyä.

”Eiköhän vaihdeta puheenaihetta”, keskeytti höperö jänis haukotellen.

”Minusta tämä alkaa tuntua pitkäpiimäiseltä. Minä ehdottaisin, että tämä nuori neiti kertoo meille jonkin tarinan.”

Lewis Carroll, Liisan seikkailut ihmemaassa – Hullu teeseura

3. LEIKKI

Kirjassa Liisan seikkailut ihmemaassa minua erityisesti kiehtovat omituisuudet, asioiden käsittäminen hassusti väärin, asioiden tekeminen täysin väärällä tavalla. Kirjassahan itse asiassa leikitellään logiikalla, heitetään se menemään turhana jarruna ja tehdään jatkuvasti loogisia kömmähdyksiä. Sanojen epämääräisyys ja niiden kattamien alueiden reunojen pehmeys on kirjassa jatkuva sekaannusten ja sanaleikkien aihe. Kieli kun ei ole kovinkaan loogista.

Mielestäni leikkimisessä on kyse juuri tästä. Asioiden tahallista ja tietoista näkemistä vinksahaneina ja hyvin tärkeinä, vaikka asian tärkeydelle ei olisi mitään järkevää perustetta. Kyse on enemmänkin päätöksestä tehdä niin.

Koska emme ole lapsia, emmekä ainakaan kokonaan lapsen kehitystasolle jääneitä, emme valitettavasti osaa aina leikkiä aidosti uppoutuen ja eläytyen ja uskoen leikkiin niin, että se olisi meille täysintä totta ja todellista. Tähän tietysti pyrimme ja usein jopa onnistumme. Onnellisimpia ovat tässä suhteessa mieleltään järkkyneet ja kehitysvammaiset. Heille kuvitellut outoudet, jotka meille ovat hassuja ja toivottavasti käsittämättömiä, ovat täyttä totta ja ne uskotaan täydeksi todeksi. Ja sillä ei ole mitään merkitystä, onko kyseessä perusteltu tosi uskomus, koska kukaan ei välitä perusteluista pätkääkään. Ne ovat turhaakin turhempia. Vain todeksi uskomisella on väliä.

4. ITSETARKOITUS

Mitä tällainen järjetön itsetarkoituksellinen elämysten, leikkimisen ja outouksien tavoittelu oikein tarkoittaa? Haluamme kokea jotain oudon merkityksellistä jokapäiväisen elämän asioissa, tavassa olla olemassa.

Sosiologi Michel Maffesolin mielestä modernin yhteiskunnan ja kulttuurin järkipärisyys, tavoitteellisuus, edistysusko ja yksilölähtöisyys ovat kumoutuneet, mutta tämä ei hänen mukaansa ole ongelma lainkaan. Myyttisen lumouksen haihtuminen on korvautunut uudenaikaisella kuvitellulla lumouksella. Moderni yksilölähtöinen yhteisöllisyys sosiaalisine liikkeineen on hänelle vain ohimenevä ja heikko yhteisöllisyyden perusta, ja sen tilalle on nyt noussut toinen rituaalisempi ja nautinnollisempi sosiaalisuuden periaate. Tämä uusi sosiaalisuuden periaate korostaa yhteenkuuluvuuden tunnetta tässä ja nyt, sen itsetarkoituksellisuutta. Tavaroiden hankkiminen, elämykset, esteettinen nautinto, jopa uskonnollinen mystiikka ovat aivan muuta kuin yksilön käpertymistä omaan itseensä. Niihin liittyvä yhdessä kokemisen hurmio on Maffesolille merkki alkuvoimaisesta yhteisöllisyydestä, jonka tunnusmerkkejä ovat tuhlaus ja esteettinen kokemus, kiihtynyt tunne, orgiastinen kokemus yhtymisestä ja normaalin rajojen rikkomisesta.

Kaikki me tunnistamme tällaisia hienoja piirteitä oman elämämme turhassa ja tarkoituksettomassa seurallisuudessa, aivan samoin ystävien kesken kuin valtavissa joukkotilaisuuksissa. Kaipaamme ja tarvitsemme tällaisia kokemuksia niin paljon, että olemme jatkuvasti valmiina näyttelemään roolimme missä tahansa sosiaalisessa näytelmässä.

Postmodernissa yhteiskunnassa kuvitellut ja mystisetkin kokemukset ja tapahtumat keskittyvät arkielämään ja löytyvät siitä. Maallistuminen ei merkitse mystisten asioiden lumouksen häviämistä vaan päinvastoin uuden, mitään suurempaa tavoittelemattoman lumouksellisuuden uutta tuleamista arkielämään. Se ei tarkoita mitään, se vain on olemassa havaintona ja elettyä kokemuksena yhteenkuulumisesta. Tästä syystä se on

satunnaista, hajoavaa, tarkoituksetonta ja lähes mahdotonta koota uskomusjärjestelmiksi tai opeiksi. Tämä ei kuitenkaan millään tavalla vähennä sen merkitystä tai voimaa.

Maffesolin mielestä nykyinen nautinnonhaluinen kulttuuri on yksinkertaisesti tulosta kyllästymispisteen saavuttamisesta, mutta tällä hän ei tarkoita vain aineellista hyvinvointia tai edes modernin yhteiskunnan ihanteiden saavuttamista. Esimerkiksi modernin yhteiskunnan yksilökeskeisyys on varmastikin eristänyt ihmisiä toisistaan, mutta tämä ei johda vieraantumiseen ja voimattomuuteen, vaan päinvastoin uuden energian syntymiseen tarkoituksettomassa yhteistoiminnassa, leikissä.

(Määttänen 1995, 5-7)

5. NÄYTELMÄ

Elokuvassa *Idiootit* Lars von Trier käsittelee samaa leikkimisen, näyttelemisen, toisella tavalla elämisen teemaa vammaisuuden leikkimisen kautta. Elokuvassa ryhmä nuorehkoja ihmisiä elää tiiviissä samoin ajattelevassa ryhmässä paossa arkea. Ryhmän päivät täyttää yhdessä oleminen ja suurelta osin julkisilla paikoilla vammaisten ihmisten esittäminen. Arjesta muistuttaa vain erään mieshenkilön työssäkäynti ja sinnekin ryhmän todellisuuspakopyrkimys ulottuu kohtauksessa, jossa mies pakotetaan esiintymään vammaisena aikuisten todella tositärkeässä kokoustilanteessa. Elokuva tuo myös hienosti esiin aikuisten leikkimisen tärkeän piirteen. Se vaatii usein samoin ajattelevaa ryhmää ja näyttelemistä. Näyttelemisen lopettamisen hintana on sulkeminen ryhmän ulkopuolelle ja paluu todellisuuteen. Ryhmässä jokaisen rooli kannustaa muita parempaan suoritukseen ja vastaavasti huonosti näytelty rooli uhkaa romuttaa koko leikin ja näytelmän.

5.1 Suihku

Teossarjan *Suihku 1-5* kuvissa ihmiset syövät pitsaa suihkussa. Jotkut keskittyvät pitsan syömiseen toiset johonkin muuhun tekemiseen. Voi olla, että joku ei keskity yhtään mihinkään, jos se nyt yleensä on mahdollista. Pitsaahan on tietysti mentävä syömään suihkuun, jos sellaiseen on pieninkin mahdollisuus ja idea sattuu tulemaan mieleen. Se nyt on selvää!

Pidin tärkeänä, että leikin näytelmällinen puoli tulee esiin kuvassa. Tästä syystä päätin kuvata kuvasarjan suihkukuvia ja liittää mukaan myös kuvat näyttämöstä ennen ja jälkeen tapahtuman.

Kuvasarjassa *Suihku 1-5* olen halunnut tuoda esiin ryhmässä leikkimisen olemusta. Kyseessä on leikki ja halu olla mukana arjesta poikkeavassa tilanteessa; se on kuitenkin hyvin vakavaa leikkiä. Kaikki joutuvat suhtautumaan leikkiin vakavasti ja tosissaan ja viemään roolinsa loistokkaasti läpi. Ainoana tavoitteena onnistuneesta leikkihetkestä on yhdessä koettu elämys, joka ei olisi ollut mahdollista ilman samanhenkisiä ihmisiä. On todellakin hienoa, että he olivat löytäneet toisensa ja saaneet viettää leikkihetken ennen seuraavaa vieläkin huimempaa hetkeä. Näytellen roolinsa niin täydellisen hyvin, ettei kukaan olisi kyennyt parempaan. Onnistuneen näytelmän jälkeen kaikki taputtavat.

Vaikka siis kuvasarja *Suihku 1-5* käsittelee halua näytellä outoja tilanteita, on sellaiseen törmääminen sattumalta perin epätodennäköistä. Siksi tilanteelle on ollut pakko luoda puitteet hyvissä ajoin etukäteen ja etenkin suunnitella kuvasarja huolellisesti.

Sarjan kuvat *Suihku 2-4* syntyivät oikeastaan jo muutama viikko ennen kuvausta. Suunnittelin jokaisen mallin paikan katseen kulun, käden asennon ja pitsapalan sijainnin hyvin yksityiskohtaisesti kuvakäsikirjoitukseen sekä sen oheiseen tekstiin. Koska olin käynyt katsomassa kuvauspaikkaan etukäteen ja ottanut siitä suunnitteluavuksi valokuvia, oli tämä helppoa. Kirjoitin jopa ylös jokaisen kuvassa esiintyvän hahmon

tunteen tunteen, jonka hän kokee juuri sillä hetkellä. Tämä on itselleni hyvin luontainen tapa tehdä kuvia.

On jokseenkin ristiriitaista joutua täysin lavastamaan kuvat, jotka kuitenkin käsittelevät suunnittelematonta leikkiä ja näytelmää. Näissä kuvissa ei ole kuitenkaan jätetty sille kuuluisalle sattumalle puuhamahdollisuuksia paljoakaan.

Koska kuvat *Suihku 2* ja *Suihku 3* olivat niin etukäteen suunniteltuja henkilöiden jokaista elettä myöten ja niiden kuvaaminen oli vain suunnitelman toteuttamista, tuntui minusta tarpeelliselta saada kuvasarjaan mukaan kuva, jonka suunnittelu olisi vähäistäkin pienempää. Tuloksena syntyi sarjan kuva *Suihku 4* jossa näytelmä ja leikki onkin yht'äkkiä aidosti suunnittelematonta ja siten mahdollisimman aitoa. Kun rakennusaineet kuvaan ovat suihkutila, viisi ihmistä alasti, lukemattomia pitsoja, kuvaaja sekä vapaus tehdä mitä huvittaa, keksivät aikuisetkin kaikenlaista hassua. Outouden tunne, se tietoisuus hetken eriskummallisuudesta, yhdistyy haluun ottaa kuvaustilanteesta kaikki irti. Ja onhan se pakollista: tässä seistään, ota nyt se pitsa käteen, heitä sillä kaveria, juustoa jää selkään kiinni, oliivi liimaantuu mahaan, uskaltaako sitä sotkea hiuksiinkin... Ja vähä vähältä kontrolli muuttuu nauruksi - leikiksi.



Suihku 2

6. TUTKIMUS

Tilanteissa, joissa samaa ja vastakkaista sukupuolta olevat ihmiset esiintyvät toisilleen alasti, on lähes poikkeuksetta myös jonkin asteinen seksuaalinen vire. Poikkeuksena oikeastaan vain perheenjäsenten väliset alastomat tilanteet sekä epätasa-arvoiset tilanteet esimerkiksi lääkäri-potilas tilanne.

Olen huomannut että aikuisena ihmisenä leikkiminen ja leikit saavat usein seksuaalisia piirteitä. Tavallaanhan seksi on aikuisten leikkiä. Ehkäpä tästä syystä kuvissani esiintyy niin runsaasti alastomia ihmisiä.

Kun pääsee lähelle tarkastelemaan ihmiskehon yksityiskohtia, löytyy ihmeellisiä asioita. Karvoja kasvaa paikoissa, jossa niiden ei kuuluisi kasvaa. Arpi leikatusta luomesta näyttää aivan ihon alla olevalta hämähäkiltä tikin reikineen. Lasketaan luomia hämmästellen niiden suunnatonta lukumäärää. Niitähän löytyy ihan joka puolelta. Tarkastelu muuttuu leikkimiseksi ja tutkimiseksi. Aivan triviaali seikka luomien lukumäärästä tulee täyden kiinnostuksen kohteeksi ja sitähän pitää tutkia innolla.

Tutkimusvälineistö esiin ja tutkimus käyntiin. Tutkimisessa on samalla kyse tutkimisen leikistä ja näytelmästä. Uppoutumisesta mahdollisimman täydesti leikkimään vakavaa tutkimusta ottaen samalla aineksia oikeista tutkimusmenetelmistä. Numeroiminen, muistiin merkitseminen, luettelot, laskeminen, metodi, loppupäätelmät.

Uppoutuminen leikkiin on tietysti arjen pakoa toivoen samalla, että kykenisi uppoutumaan niin täydesti, ettei tutkimus olisi enää leikkiä vaan täysintä totta. Ainoa asia, joka olisi olemassa juuri sillä hetkellä.

6.1 Luomet

Kuvasarja *Luomet 1-8* keskittyy leikkimisen ja tutkimisen läheiseen suhteeseen. Molemmat vaativat onnistuakseen läsnäoloa ja innostusta. Lapsethan ovat leikkiessään täysin leikin luoissa keskittyen vain ja ainoastaan leikkimiseen. Millään muualla ei ole merkitystä sillä hetkellä. Samoin hyvä tutkiminen edellyttää aiheeseen paneutumista ja aiheesta innostumista. Tutkittavaa aihetta pitää elää niin, että meinaa jäädä ajatuksiinsa auton alle vähintään kolmesti päivässä. Sitten sitä tietää ajattelevansa tosissaan. Tutkiminen, ainakin hyvä tutkiminen, edellyttää myös luovaa leikkisää otetta.

Kuvatessani kyseistä kuvasarjaa olen käyttänyt sangen ankaraa kuvausmetodia. Sama tiukka raja-alue läpi koko kuvasarjan. Kuvasin kuvat järjestelmällisesti edestä kädet suorana, edestä luomia ympyröiden ja numeroiden, takaa kädet suorana, takaa luomia ympyröiden ja numeroiden, edestä kädet suorana ympyröidyt luomet yhdistettynä, edestä piirtäen viimeistä yhdistävää viivaa, takaa kädet suorana ympyröidyt luomet yhdistettynä, takaa piirtäen viimeistä yhdistävää viivaa.

Myös sillä että esitän kokonaisen kuvasarjan sen sijaan, että olisin kuvannut vain yhden kuvan vartalosta numeroiduilla luomilla on tarkoitus. Haluan tällä esitystavan valinnalla ja edellä kertomallani kuvausmetodilla tuoda esiin tutkimisen ja leikin samankaltaisuuksia.

Leikkiminen muuttuu usein jossakin vaiheessa tutkimiseksi. Kun pitää keksiä miten tämä ihan mikä tahansa asia nyt ratkaistaan, vaatii ratkaisu tutkimuksia.



Luomet 6

Jos tavanomaisesta poikkeavien elämysten jahtaaminen, yhteisöllisyyden kokeminen, ja mielihyvän kokeminen ovat täysin mitään muuta tavoittelemattomia, itsetarkoituksellisia pyrkimyksiä, miksi ihmeessä meidän pitäisi analysoida niitä tai niihin pyrkimisen välineitä, leikkiä ja näyttelemistä. Ne tuskin menevät analysoinnista ja niiden kaivelemisesta rikki tai edes välittävät siitä vähääkään, mutta joka tapauksessa se olisi täysin järjetöntä puuhaa. On melkoisen itsestään selvää, että leikin analysointi pilaa leikin välittömästi ja jälkikäteen analysointi pilaa muiston siitä vieläkin täydellisemmin.

”Poikakulta, Basil panee kaiken hurmaavan taiteeseensa. Sen johdosta hänellä ei ole elämää varten jäljellä muuta kuin ennakkoluulonsa, periaatteensa ja järkevyytensä. Ainoat tuntemani taiteilijat, jotka ovat ihmisinä viehättäviä, ovat huonoja taiteilijoita. Hyvä taiteilija elää pelkästään teoksissaan ja on siksi täysin epäkiinnostava omana itsenään. Suuri runoilija, todella suuri runoilija, on ihmisistä runottomin. Mutta ala-arvoiset runoilijat ovat kerrassaan kiehtovia. Mitä surkeampia heidän riiminsä ovat, sitä maalauksellisemmilta he näyttävät. Pelkkä se, että mies on julkaissut niteen sekundasonetteja, tekee hänestä aivan vastustamattoman. Hän elää sitä runoutta, jota ei osaa kirjoittaa. Toiset taas kirjoittavat runoutta, jota eivät uskalla panna toteen.”

Oscar Wilde, Dorian Grayn muotokuva

Lopputyön tekeminen on parhaalla mahdollisella tavalla mahdollistanut minulle leikin ja leikkimisen jatkamisen. Leikkiin kannattaa suhtautua hyvin vakavasti. Se on oikeastaan aika kovaa työtä.

LÄHTEET

Lewis Carroll 1906. Liisan Seikkailut ihmemaassa. Kolmas painos. Suomentanut Anni Swan. Helsinki: WSOY

Maffesoli, Michel 1995. Maailman mieli – Yhteisöllisen tyylin muodoista. Suomentanut Mika Määttänen. Tampere: Gaudeamus

Määttänen, Mika 1995. Esipuhe teoksessa Maailman mieli – yhteisöllisen tyylin muodoista. Tampere 1995

von Trier, Lars 1998. Elokuva Idiootit

Wilde, Oscar 1891. Dorian Grayn muotokuva. Suomentanut Jaana Kapari-Jatta. Helsinki: Otava